

Een tentoonstelling over Architectuur en Transities

Architectuur als

v

o

o

r

a

f

b

e

e

l

d

i

n

g

van de toekomst

A photograph of a studio or gallery space. In the foreground, a two-tiered metal cart with a wooden top is on the left. To the right, a long table holds several architectural models. The background features a wall with large-scale artwork, including a map and a red-toned abstract piece. Track lighting is mounted on the ceiling, and a silver pendant lamp hangs over the table. A ladder is visible against the wall on the right.

**Call for
projects**

De Grote Verbouwing roept ontwerpers, opdrachtgevers en maatschappelijke actoren op om maquettes, plannen, impressies, foto's of video's in te zenden van architectuurprojecten die nu al de kiemen in zich dragen van een duurzame en inclusieve toekomst. Stuur uiterlijk dinsdag 19 april je project in of laat ons weten welke projecten voor jou toonaangevend zijn binnen het narratief van een veranderingsgerichte architectuurpraktijk!

Een narratief voor de praktijk

Onze architectuurpraktijk staat in een spreidstand. Enerzijds loopt ze in binnen- en buitenland in de kijker met haar voorbeeldig opdrachtgeverschap, scherpe architectuurkritiek en innovatief ontwerp. Anderzijds is de manier waarop we blijven bouwen, ruimte innemen, verharden en materialen en energie gebruiken in strijd met de ambitieuze klimaat-, circulariteits- en solidariteitsdoelen die we ons als maatschappij hebben gesteld. Je moet de krant maar openslaan om te beseffen dat ons energie-, water- of voedselsysteem nú anders moet. Dat zal niet kunnen zonder een grootschalige verbouwing van onze wijken, onze publieke ruimte, ons landschap. We staan midden in een paradigmashift. De ontwerpkracht die we in huis hebben heroriënteert zich op het laten landen van zeer abstracte transitieopgaven in onze alledaagse leefomgeving. Tenminste, als we er de kaders, samenwerkingen en typologiën voor ontwikkelen!

Architectuur en transities: een gedoemd huwelijk of een harmonieus paar?

De architectuur in de Eurodelta floreert. Mede dankzij institutionele kaders zoals selectieprocedures door rijks- of stadsbouwmeesters staat de kwaliteit van het ontwerp centraal in het bouwproces. Dat werpt zijn vruchten af. In binnen- en buitenland worden Belgische en Nederlandse architecten, innovatieve praktijken en opdrachtgevers geprezen. Architectuur tilt de kwaliteit van de plekken waar we wonen, werken, ons ontspannen of ons verplaatsen op tot een ongekend niveau en beïnvloedt (bewust en onbewust) gebruikers en hun gedragingen. Doordachte keuzes in het ontwerp- en bouwproces hebben bovendien een niet te onderschatten impact op de ketens van

materialen, energie en financiën. De innovatieve – én poëtische – manier waarop onze architectuursector omgaat met al die aspecten, staat wereldwijd hoog aangeschreven.

Tegelijk staat onze manier van bouwen ter discussie. Het tempo waarop we bijbouwen, ruimte innemen, verharden en materialen en energie verbruiken, is verontrustend. De bouwsector moet zich heruitvinden. Er is een omslag nodig die een grootschalige verbouwing vergt van onze gebouwen, straten en wijken. Die vaststelling werkt behoorlijk destabiliserend voor de architectuurpraktijk van vandaag. Architectuur en de grote maatschappelijke uitdagingen lijken zich toch niet vanzelfsprekend met elkaar te verzoenen. Wijkt de maatschappelijke agenda te sterk af van de kerntaak van de architectuur? Schoenmaker, blijf bij je leest?

Het klopt dat de kaders voor een intrinsiek duurzame architectuur (nog) niet op punt staan. Ontwerpers moeten vandaag dan wel in toenemende mate rekening houden met circulaire materialen, nieuwe energie-installaties, hergebruik van water, collectiviteit en betaalbaarheid. Maar al te vaak worden die opgaven toegevoegd in de marge van een project in plaats van dat ze de kern uitmaken van de ontwerp-opgave. Het blijven nog relatief vage principes waar je vaak niet anders op kan antwoorden dan met een laagje opsmuk over gevestigde concepten (met buzz-woorden zoals ‘circulair’ of ‘adaptief’). Tegelijk is de architectuur gevangen in een strak keurslijf van dwingende regelgeving waaraan bouwprojecten op een generische manier moeten voldoen, maar die vernieuwing vaak in de weg staan (denk bijvoorbeeld aan de strenge maar niet altijd logische EPB-regelgeving).

Goede architectuur binnen deze verschuivende contouren is er niet gemakkelijker op geworden. Net die fase van instabiliteit is kenmerkend voor een paradigmashift die nog maar net is ingezet. Wil dat zeggen dat architectuur en transitie echt niet te verzoenen zijn? Of moeten we juist nog een stap verder durven zetten?

Een volgende fase in de paradigmashift: architectuur als voorafbeelding van de toekomst

Wie goed kijkt ziet vandaag al kiemen van een toekomstgerichte architectuur. Het Bouwmaterialendorp in Brussel siert trots de cover van het Architectuurboek Vlaanderen 2020, waar het wordt geprezen omwille van zijn inspirerende combinatie van vorm, schaal, ruimtelijke indeling en materiaalgebruik. Niet minder belangrijk is het katalysatoreffect dat dit gebouw heeft in de transitie naar een circulaire economie. Is het geen doorbraak dat de Brusselse Haven – die tot voor kort niet bekend stond als toonaangevende opdrachtgever – er toch voor kiest om van haar opslag-, sorteer- en recyclagecenter een architecturaal moment te maken? Net door die geste positioneert de Haven zichzelf en haar productieve activiteit als een actor die recht heeft op een plaats in de stad en die wil bijdragen aan een goed functionerend stedelijk ecosysteem.

Er zijn nog andere voorbeelden: leercentra voor nieuwe vormen van voedselproductie, leegstaande kerken die een nieuwe functie krijgen als de wijkmotor of maakleerplekken voor de lokale productie van materialen, kleding of meubels. Het zijn allemaal plekken

waar de kiemen gelegd worden voor fundamentele maatschappelijke en ruimtelijke veranderingen. Een nieuwe generatie projecten is in de maak. Architecten en landschapsontwerpers bewijzen dat ze in staat zijn om zeer abstracte transitieopgaven te laten landen in onze alledaagse leefomgeving. Ze krijgen concreet gestalte in onze woningen, straten, publieke ruimtes of landschappen. De projecten stellen de gevestigde orde in vraag. Ze zijn een voorafbeelding van wat op veel meer plekken zou kunnen en moeten gebeuren.

Gezamenlijk schrijven aan een verhaal voor een duurzame en sociale architectuurpraktijk

De taak om die nieuwe rol van architectuur te onderbouwen met routines en richtlijnen, is weliswaar deels weggelegd voor de bouwende praktijk zelf, maar ligt net zozeer bij de innovatieve praktijken die de (geschreven of ongeschreven) regels van het bouwproces vanuit een andere hoek herdefiniëren (denk aan ROTOR, BC architects & studies, Miss Miyagi, Generation Energy, Superuse studios of OOZE), de opdrachtgevers die een voortrekkersrol opnemen, de maatschappelijke actoren en coalities die werken aan een transitiepraktijk en de architectuurcritici en -cultuurorganisaties die het discours observeren en uitdagen.

De Grote Verbouwing heeft als missie om al die invalshoeken samen te brengen. Daarom lanceert het deze zomer een tentoonstelling over architectuur en transitie. Samen met een groep van ontwerpers, adviseurs, economen, sociologen, bestuurskundigen, culturele actoren, transitie-experts en beleidsmakers hebben we een agenda opgesteld met tien ‘Toekomstplekken’. Dat zijn grensverleggende projecten zoals we er de komende tien jaar véél nodig zullen hebben als we onze ambitieuze doelstellingen willen realiseren. De Toekomstplekken verkennen de kaders, de taal, de coalities, het opdrachtgeverschap en de ontwerpstrategieën die helpen om vaste grond onder de voeten te krijgen voor de hoognodige paradigmashift.

De tentoonstelling is ook een onderzoeksruiimte. Dankzij een rijk programma van lezingen, debatten en workshops delen we kennis en expertise. Via geleide wandelingen koppelen we de grote principes aan échte gebouwen, straten en wijken. In deze culturele omgeving schrijven we gezamenlijk aan een nieuw narratief voor de architectuurpraktijk, gesitueerd binnen een bredere praktijk van verandering.

Toekomstplekken: kiemen voor verandering

Hoe transformeren we onze leefomgeving zodat ze beantwoordt aan de ambitieuze doelstellingen die we onszelf opgelegd hebben? De Grote Verbouwing stelt een agenda samen met tien types van projecten waarvan de kiemen vandaag reeds bestaan en die een voorafbeelding zijn van een beloftevolle toekomst. De tien Toekomstplekken vormen de kapstok voor de tentoonstelling.

Landbouwcentrum Paddenbroek
jo taillieu architecten

1. Voedselland

Om op een gezonde, rendabele en betaalbare manier ons voedsel te produceren, is een nieuw samenspel nodig tussen grondeigenaars (met name aan de rand van de stad) en (klassieke of nieuwe) landbouwers. De infrastructuur die wordt opgezet om dit te faciliteren, neemt verschillende vormen aan: nieuwe (collectieve) boerderijen, opleidingshuizen, experimenteergronden of stedelijke distributie- en verkoopscentra.

Grand Parc
Lacaton & Vassal architects

2. Energiewijken

Om de CO₂-emissies van onze woonwijken terug te dringen, is een mechanisme nodig waardoor renovaties en de installatie van hernieuwbare energiebronnen veel sneller en grondiger kunnen gebeuren. Hiervoor hebben we informatie- en ondersteuningscentra nodig, (low-tech) collectieve energieopslaginstallaties en ontwerpstrategieën voor betaalbare en kwalitatieve energieoplossingen in gebouwen.

Picardstraat
Filter Café Filtré

ABC-huis (Art Basics for Children)
HUB

3. Klimaatstraten

Een mobiliteitsherverdeling, de integratie van water en biodiversiteit en de versterking van de sociale cohesie moeten samen een plaats krijgen in onze publieke ruimte. Wateropvangsystemen voor de wijk, ontharingsprojecten, buurtmoestuinen of speelstraten dragen elk een stukje bij aan het testen van protoypes voor zo'n multifunctioneel straatprofiel.

Source de Friche
OOZE

4. Bufferbeken

Droogte, erosie en wateroverlast moeten we bij de bron aanpakken. Watergetijddeparken, natuurlijke waterzuiveringssystemen of natte landbouwtechnieken koppelen recreatie aan meer functionele opgaven en maken de mensen bewust van de noodzakelijke watertransities.

5. Wijkmotoren

Ook voor het ongedwongen ontmoeten en collectieve actie is een maatschappelijke infrastructuur nodig. Plekken zoals wijk- of jeugdhuizen, sociale restaurants, herbestemde kerken en safe spaces zijn diep ingebed in de gemeenschap. Ze versterken het sociaal kapitaal van de wijk en stimuleren nieuwe dynamieken.

Intergenerationeel Project Linkeroever (IGLO)
De Smet Vermeulen architecten

6. Zorgzame buurten

De zorg voor elkaar krijgt opnieuw een plaats in onze alledaagse leefomgeving en is niet langer weggestoken in geïsoleerde instellingen zoals ziekenhuizen of zorgtehuizen. Dat vergt nieuwe typologieën gericht op intergenerationeel wonen, sociale diensten verknoot met andere faciliteiten en zorgomgevingen die zich openstellen naar de buurt en diensten en plekken delen.

Centers Borgerhout
NU Architectuuratelier

7. Maakleerplekken

Technologische innovatie, circulaire productie en opleiding zijn steeds meer met elkaar verweven. Bovendien krijgen ze een meer zichtbare plek in de stad en gaan ze nieuwe relaties aan met de wijk. Het zijn open en multifunctionele werkplaatsen, hubs waar leren en talentontwikkeling centraal staan en waar nieuwe ecosystemen opbloeien tussen verschillende soorten organisaties en actoren.

Bouwmateriële dorp Vergotedok
TETRA Architecten

8. Materialendorpen

Een circulaire economie en een circulair bouwproces vergen schakels waar stromen (van materialen en energie) met elkaar verbonden kunnen worden. Materialendorpen nemen de vorm aan van sorteer- en verwerkingscentra, logistieke ruimtes en hubs voor de opslag van (gerecycleerde) materialen.

MolenWest
1010au

9. Stroomverzamelaars

De mobiliteitsshift vergt een beter aanbod van zachte en gedeelde mobiliteitsmodi, die bovendien beter op elkaar en op de leefpatronen van de mensen die er gebruik van maken zijn afgestemd. Overstappunten tussen verschillende vormen van mobiliteit zijn de nieuwe stedelijke ontmoetingsplekken en de plaats waar je inkopen doet of je fiets laat herstellen. De nieuwe infrastructuur vormt de spil van het nieuwe mobiliteitsmodel.

Fierensblokken
Happel Cornelisse Verhoeven Architecten

10. Betaalbare woningen

Het woonaanbod voor gezinnen in de relatief lagere inkomensklassen is ontoereikend. De oplossing ligt deels in het optimaliseren van het ruimtegebruik, bijvoorbeeld door te investeren in kwalitatieve collectieve (buiten)ruimtes. Een tweede, belangrijke opgave ligt in de omslag naar een ander ontwikkelmodel. Verdichtingsprojecten en nieuwe landcoalities zullen hierin een cruciale rol spelen.

Word deel van de tentoonstelling

De Grote Verbouwing roept ontwerpers, opdrachtgevers en maatschappelijke actoren op om projecten in te zenden die nu al kiemen van de Toekomstplekken in zich dragen.

Wie nodigt uit?

De Grote Verbouwing is een maatschappelijke beweging die mee vormgeeft aan een manier van leven, werken, produceren, bewegen, eten en ontspannen die onze omgeving herstelt en verbetert. Haar online platform definieert en verzamelt kennis over een agenda van tien toekomstplekken. De Grote Verbouwing betreft zowel deskundigen als burgers bij de toekomst van onze gezamenlijke leefomgeving. Architecture Workroom Brussels (AWB) zal als bijdrage aan De Grote Verbouwing optreden als curator en producent van de tentoonstelling en het publieksprogramma. AWB bouwt hiervoor verder op ervaringen van o.a. Building for Brussels in 2010 (BOZAR), A Good City has Industry in 2016 (BOZAR Ravesteingallerij) en You Are Here 2018 (WTC1-toren Brussel).

Wanneer?

De opening van de tentoonstelling vindt plaats tijdens het New European Bauhaus Festival in Brussel op 9, 10, 11 en 12 juni 2022. Tijdens dit openingsweekend staan er verschillende evenementen op het programma. Tot oktober gaat de tentoonstelling op geregelde tijdstippen open, met een laatste hoogtepunt tijdens de Archiweek in Brussel van 15 tot 23 oktober 2022.

Waar?

De tentoonstelling zal landen in een voormalig call center op de Noord-Zuidas in Brussel (Pachecolaan), op tien minuten wandelen van zowel het Centraal als het Noordstation. Het gebouw wordt tijdelijk gebruikt door architectuur- en ontwerpbureaus, organisaties die bezig zijn met stedelijke vernieuwing en de onderzoeksgroep van een architectuuropleiding – een ecosysteem waarbinnen de tentoonstelling zich nestelt als een werkplaats voor praktijkvernieuwing.

Wat vragen we?

- Het gaat om projecten op een reële, fysieke plek die reeds zijn uitgevoerd, die in aanbouw zijn of die op papier bestaan. Belangrijk is dat de uitvoerbaarheid getest is (en wat daarbij de uitdagingen zijn).
- Het project stelt een nieuwsoortige typologie, coalitie en/of praktijk voor die cruciaal is voor het realiseren van de grote maatschappelijke en systemische opgaven waar we de komende tien jaar voor staan. Beantwoordt het project aan een uitzonderlijke vraag? Is de opdrachtgever en de relatie met opdrachtnemer bijzonder? Kende het (ontwerpend) team een uitzonderlijke samenstelling?
- Het project bevindt zich binnen de grenzen van de Eurodelta (België, Nederland, Noord-Frankrijk, West-Duitsland) of bij uitzondering op een plek die zowel ruimtelijk als sociologisch zeer vergelijkbare uitdagingen kent.
- Het project kan worden voorgesteld via één sprekend object (maquette, verbeelding, foto, video, materiaal of andere).

De projecten en hun objecten zullen geselecteerd worden op basis van

- ① hun bijdrage aan het duiden van de hypothese achter de toekomstplekken
- ② de kwaliteit en innovativiteit van het ontwerp, het opdrachtgeverschap en de coalitie
- ③ de verbeeldingskracht van het object

Wat bieden we?

- Geselecteerde projecten krijgen een plaats in de tentoonstelling en zullen ook in de kijker gezet worden op het online platform en de sociale media van De Grote Verbouwing.
- De Grote Verbouwing staat in voor de transportkosten (tot 200 km rond Brussel) en alle omkaderende productiekosten verbonden aan de tentoonstelling, maar kan geen vergoeding voorzien voor de productie van het object zelf.
- De coalities achter de projecten worden uitgenodigd om deel uit te maken van een programma waarbij collectieve praktijkontwikkeling en innovatief opdrachtgeverschap centraal staat. Je wordt zo deel van een netwerk aan de voorhoede van een toekomstgerichte praktijk. Houd alvast 9 (avond), 10, 11 en 12 juni 2022 vrij in je agenda!

Stuur uiterlijk dinsdag 19 april je project in of laat ons weten welke projecten voor jou toonaangevend zijn binnen het narratief van een veranderingsgerichte architectuurpraktijk!

Wij kijken er naar uit om samen in dit traject te stappen! Voor meer informatie of vragen kan je terecht op www.degroteverbouwing.eu of info@degroteverbouwing.eu.

**Vul het
invulformulier in
op het platform
van De Grote
Verbouwing**

**Joachim Declerck
Roeland Dudal**

directeurs

Caroline Van Eccelpoel
productiecoördinator

Hanne Mangelschots

curator 2022

**Chiara Cicchianni
Jasmien Wouters
Bram Vandemoortel**

Lene De Vrieze
curator team

Vlaanderen
verbeelding werkt

RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE
BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

**ARCHITECTURE
WORKROOM
BRUSSELS**

Government of the Netherlands

New European Bauhaus
beautiful | sustainable | together

**DE
GROTE
VERBOUWING**